

Оғаҳий таваллудининг 190 йиллигига

Нечаки йиллардан бери беморлик ва ёлғизликтан дилларни ром этиб келган Феруз күшиги. Хива хони Муҳаммад Раҳимхон соний — Феруз газали билан айтилар экан. Бир куни хон хуздидаги бозмада ана шу күшики ижро этивчи хоғизлар уни бошқа газал, якни:

Мушкин кошининг
хайъати
Ул чашми жаллоҳ
устина,
Қатлим учун нас
келтирур
Нун элтибон сед
устина —

деган байт билан бошлаб колишибди.

Хон аввал дарғазб бўлиби, кейин байтмай-байт газал сеҳрига берилиб, шеърий санъатнинг ижсанларидан лол қолишибди. Кўшик давомида:

Эй шоҳ, карам алар
чоги
тенг туёт ёмону яхшини
Ким меҳр нури тенг
тушар
вайрону обод устина —

деган байтдан хушёр тортиб турса:

Не журъат ила
Оғаҳий
Оғай оғиз сўз
дергаким
Юз хайли фам қилмиш
хукум

Ул зору ношод устина —

деган нола чиқиби. Шунда Феруз, азбарои хайронлик ва хайратдан ўрнидан туриб кетибди ҳамда устоз Оғаҳий ахволидан хабар олмай кўйгани эсига тушиб, уни йўлашга қарор бериди. Амр этибди, бундан кейин кўшик факат ана шу газал билан айтилсин.

Бу газал узоқ йиллар

ажоб чеккан шоирнинг шоҳга арзномаси бўлиб, Оғаҳий хоғизларини қилингичнг дамида тургандан ҳолат яратадиган бу вазияти ёлбориб кўндириган экан.

Бу ривоятни Хоразмда, Феруз таваллудининг 150 йиллиги тантаналарига борганимда дарвазалардан биррида эшиттанди. Якндан санъатшунос Станзан Матекубон ҳам Республика телевизионесидаги кўрсатувлардан биррида бошқачароқ йўйинда айтиб берди.

ИККИ ХИРАД АМИРИ

Бу ривоятни, ҳақиқатмай, айтиш қўйин. Лекин шоир Оғаҳийни Феруз газали устиста осолиша журафтади, бундан хоғизларга зарар етасмаслиги да комил ишончи бўлгани анни.

Чунки у сарой олдидаги

хизмати билан ҳам, адабиёт оламидаги шуҳрати билан ҳам бунга маънавий ҳуққу олган эди.

Феруз таҳта утирган 1865

йил Оғаҳий ўз ижтиёри билан саройдаги мираблик мансабидан кеттанига ётий ийл бўлган, узининг бутун иктидорини ижодидан ишга бишагаш, шарқ мумтоз адабиётининг нордид намуналарини узбекчага таржими қилиши, Ҳоразм, тархии оид асрлар ёзиши, айни пайтда газал бустонида жавлон, урши билин юксак мавзея ва мартабага эришган пайти эди. Бундай давомизга шоирнинг таржими ҳоли ва ижодий мероси тула асос беради.

Хива хонларидан Оллокулихонинг Ҳурсонга жарбий сафари чорига — 1829 ийли булоқ шоир ва тарихи Шермуҳаммад Мунис Ҳоразмий вабо салагига кўрлуб вафот этади. Уша пайтда кўрсатган булоқ аҳаба ёзас.

Оғаҳий «Таъзиз ул-ошиқин»

девонининг дебочасида шундай гуҳвоник беради: «Ҳамисула шу жонабининг (Ферузнинг — X. С.) шарофатлик одати

уламо ва фузало зумрасига

навозиси ва марҳамат кўрлуб

вафот этади. Уша пайтда

шоирнинг хижони Оғаҳий Мунисини

иг ўрнига мираблик вазифага тайинланади.

Демак, йигирма ўшида амирлик рутбасига эришган

Оғаҳий йигирма саккиз йил

домовидида аша шу мансабда туди. Утган давр мобайнида

Муҳаммад Аминхон, Сайд Ҳаммад Баходирхон каби хонлар

сарайидаги хизматда бўлди. 1845 ийли мираблик вазифаси билан юрганда отдан

иёниб, оғири синди ва бу

дард бора-бара аёх олиб, 1857 ийли ўз ижтиёри билан

айтурга куп тариги ва таҳрик

килди», деб таъкидлайди

шоҳи таъкидлаш жоизки,

алии Оғаҳийнинг асрлари тўллигича китобхон мулкига

айланган йўк. Боз устига

шоҳи ижодидаги тадқиқотчалиги ҳам, унинг асрларини нашшарга тайёрланади ҳам, уша

давр ҳуқмрон мафқусаси тала-

билил өндошиб, унинг ҳаёти

билил болглини ўриналади бир-

рёкламалика иўл қўйишган.

Албатта, уларга маломат килип бўлмайди. Лекин Оғаҳийнинг

бутун ижодий меросини нашр этиши унинг шоир ва олим,

тархимон ва тархици сифати

да бор салобати билан намоби

булшига имкон яратган бўлур

эди.

Оғаҳий йигирма саккиз йил

мираблик мансабида фаолият

куратаси, сурғони тармокларини

куриш испарлари оқилона

ишиштироғ этган, айни пайт-

да ўз макалаларидан ҳамаюн

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Агар юқоридаги ривоятга

асосланадиган буласк, Оғаҳий

сарайдаги кеттагина ётий ийл

бўлган, узининг бутун икти-

дори бершига давлат ётган.

Унга илтифот кўрсатиш

га чиқди, узини бутунча ижодидан ишга бишади.

Агар юқоридаги ривоятга

асосланадиган буласк, Оғаҳий

сарайдаги кеттагина ётий ийл

бўлган, узининг бутун икти-

дори бершига давлат ётган.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

тент кургани учун ўзига

шоҳи таъкидлайди.

Оғаҳий мираблик мартабаси

шишорлик рутбаси билан

Қалбда пайдо наво рағбати

Биз дилга юзландик маъво не керак,
Қалбдан нур изладик рӯё не керак,
Кўрмок мурод эрур сурати пойин,
Дил ҳақ кўзгусидир, инишо не керак.

Бир қатра сув бўлиб дарёга эврил,
Бир зарра хок бўлиб дунёга эврил.
Эй дил, етмоқ эрсанг ул ой валиси.
Бир тола нур бўлиб самога эврил.

Инсон қалбда ишқ-илюзия офтоб,
Хар бир дил-кабъадир мукаддас меҳроб.
Фариб дилни шод этган жаннатидир,
Дил-үйин бузганилар дузахий, каззоб.

Онг зулмати ичра тонг кутмоқ армон,
Ҳақсизлика ҳақ деб, қон ютмоқ армон.
Тузи ҳаром, ўзи нопоклар аро,
Бир ҳалол туз топиб пок ўтмоқ армон.

Дарё қоқиб кетгай, қирғок қоладир,
Еллар өлиб ўтгай, бу боя қоладир.
Шон-шавкат юлдузи чатнаб сўнадир,
Савоб-чун ёқилган чироқ қоладир.

Кўш соҳил — отаю онадир гўй,
Багрини ўпқонлар ўпирган аммо.
Олиса бош олиб кетган у бебош
Ортига бир боқмас,

Бола — шўх дарё...

Биз келдик оламга садолар бўлиб,
Ҳақиқат ва эркка фидолар бўлиб.
Истиқол руҳи-ла яшармиз абад,
Дунёнинг кўзига зиёлар бўлиб.

***

Тошини ёриб чиқкан, эй, мўужаз гиёх,
Кудратинг сиридан айлагил огоҳ?
— Бахтинг забун бўлса сен нурга сигин,
Умидинг — Раҳмондин, Ишончинг — Оллоҳ!

***

Дил дардима ҳайҳот, энди даво йўк,
Жону дилим куяр, тилда нидо йўк.
Ночор дамда дерлар оллоҳа сигин,
Имондан тондим-ку, менда худо йўк!..

***

Мехнатзода жонмиз, аҳли идромиз.
Манглай тери бирла поку бебокмиз.
Харомдан ҳайқимас ҳаромзодалар,
Гар ўзни пок деса бизлар нопокмиз.

Нусратулла КАРИМХОН

БЕДИЛДАН

Сози дил оҳангидаги
авжимиз беҳад.
Хунарда рангу нуқсон
шавқимиз беҳад.
Хоҳ иста кўлик ол,
хоҳ иста гавҳар
Биз оқур дарёмиз
мавжимиз беҳад...

БУ ИШК МУБОРАҚДУР

Магар жисминг ёниб зулмат тун аро,
Қалбда оғриқ сезсанг қайгурма асло.
Азиат чекмоқлик тирик жонга хос;
Қон ютмоқ куйинчак жон учун раво.

Узун тун юрагинг уртанса кувон,
Беҳис ташдек ухлар қабрдаги жон.
Дилингни чулгаса юлдузли хаёл,
Демак, Ишк бўлмишидир қалбинга меҳмон.

Қалбда пайдо бўлса наво рағбати,
Билки, ишқа ёндош азму жасорат
Раво эрса кўйлаб ёнмоқлик баҳти,
Шудир гайдин етган, илоҳий неъмат.

Эй Дил, бўлди икки жаҳонинг ёруғ,
Бу ИШК муборақдур,
бу ИЙМОН кутлуғ!

РУҲИЙ ТАҲОРЛАР

Азал тонгин латиф сабоси
Үйғонмасидан.
Кутга чўмған майса-денгизи
Тўлғонмасидан.

Азизим юр, навбаҳор тонги,
Қирга чиқайлик.
Хали учмай юлдузлар ранги
Шабнам ичайлик.

Биз олайлик субҳий соғлиқдан
Руҳий таҳорат.
Ки, нопок руҳдан топгай ҳазон*
Боги нафосат.

Азизим, юр саодат тонги,
Найсон ичайлик!..

Бехос эшик қўнгироги мусика чалди. Ўйкиси қочиб, тўлғони
либ ётган Холбек тўнгиллаб шиппагини оғига илди. Тунги ҳа-
латни елқасига ташлаб, шошмай даҳлизга чиқди. Эшикни от-
ган заҳоти чилимлган мехмон ўзини инкаринга ўрди.

— Ичани бирон нарсан борми?

— Ҳа, ярим кечаси ит қўнгандай...

— Иним ённати!

Даҳзин ёрғуда Холбек унга яхшироқ разм солди. Оқ ора-
лаган сочларни тузиган, кўкиш кўзлари олазарак, пешонаси ки-
зиги дод, кўнглигининг енги ҳам. Айтидан ёнгиди пешонасини
артиган кўнгидан. Оғиздан ароҳнинг кўлансан ҳиди анқидай.

— Нега сервасян? Кўрмаганимис!

— Ўр, юравер...

Холбек уни ошонага бошлидади. Музлаттиқдан ярмигача бў-
шаган шишини олиб гўллантирилди. Қаҳҳор кўллари қал-
тираб симирақан, піёлладаги ароқнинг ярмини кўксига тўкиб
юборди. Кўзларни юмб, ароқни бўшириди. Бирданнага худ-
да чәён чакъандай қалқиб ўрнидан турди-да, деразиннагар-
дасини сал очиб, ўтри мушқадай паста мурлабди. Чироқлар
чала-чупла ёртитан кўна кимасиз эди. Оқ «Мерседес»нинг у-
ти шушидан ялтиради.

— Мунча тигриклийсан? Тинчники!

Каҳҳор ўнгни билан пешонасини гижимлайди. Унинг ву-
жуни тирадиди.

— Елгимиссан? — у кутилмагандага Холбекка шубҳаланиб ти-
килди.

— Биласан-ку, бўйдоклигимни...

Каҳҳор ишонқираман межмонагонага, сўнгра ётоқнага кирди.
Курсола гижимланиб ётган аёллар ҳалатига кузи тушди.

Бўйдокнинг ётогиди...

— Эй, катта ҳоланги үйими бу? — Холбекнинг дарғазаб
овози хавелини чаглигиди. — Нега, ҳаммайин титклийсан?!

— Кечири... Ҳизмам билмайман... Куткар! Ердам бермассан,
тамомман! — деб Каҳҳор курсига беҳол чиқди.

— Нима гап ўзи? Мундок, одамга ўшаб тушунтирсанг-чи!

— Сув бер, музек сув...

У чинни косада тўлатиб келтирилган сувни симириб, бироз
узин кўлга одди.

— Кечкуну ўйга келсан, ўйда... — У охиригана гапиролмай
пичилаб йиглаб юборди. Кан-катта одам ўш болага ўшаб туш-
тиришади.

— Ма, ўпканин бос, — Холбек унга чоимиз тукказди.

— Эшиклас катта очиқ... Мунира гиламда чўзилди ёттиши...

Ҳаммаёб, кон... Болалар хонасида...

Каҳҳор бурдид ун тортби сочни ўзига босди. Холбек
ҳаммасини тушуди. Демак Нодир ҳам... Бир лаҳза унини кўз-
лариди шу ўзинни сиражамайдиган нимадир учунлади-ю, уша
захоти сунди.

— Мегажинга кўймайман, — деди сал юрагини бўшагиб ол-
ган Каҳҳор. — Шу кетишида, балки ўзим бирок-килармидим!

Лекин ўғлим... Нодиридам нима ай... Нега у...

— Мелиса чакридинги?

— Каҳҳор ўнглийдами? Ўзинни тикиб чиқишида-ку? Кунори
уриш-жанжални маҳдуда-куй билмайдими? «Ўлдиритпи» деб уча-
стковигача борган, ўзларини тимдалаб! Ўйнинчи бўлиб оларни
холбекни! — деб ўзига бўшилди.

— Каллан ўнглийдами? Ўзинни тикиб чиқишида-ку? Кунори
уриш-жанжални маҳдуда-куй билмайдими?

— Сен ҳам ишонмаясан-ку! — бакиридай. — Кўнглиниг
билиб турбидан. «Ўзи чавақлаган бўлса-чи», деб ўйладинг, тур-
тиришади.

— Бўлар иш бўлти. Минг дод-вой қўнганинг билан ўрнига
келиниб.

— Котил топлигучи мени ҳимоя қилишинг керак! Адвокати-
миссан, бекорга пул тўлашибманни?

— Миннат кимла, — Холбекка жаҳли чиқди. — Ошим ҳа-
лол, ўн миллионни ким ўндириб берди?

— Мани дардим нима-но!

— Бўлти-бўлти, — Холбек сигарет тутатди. — Ким бўлиши
мумкин? Балки ўти-пургидир? Ўйда ҳеч зог йўк, деб киргани-

у. Пул-мул, тилла-пилла ўйқомламишими?

— Шу ҳолатда ўйни титкилашадига хэллармиди?

— Барийиб, сендан гумон килишида. Судгана топган-тут-
тиришади.

— Касада-шиб қолган ушамикин... Йўк, унақалар бундай йўл
билан уч олишмайди. Синдиришга уринса кулини

Ёш шоира Озода Тўракулованинг «Армоннинг келини» номли илк ки-
тоби чоп этилишига тайёрларлик кўрилаётганида, унинг бир қанча шеър-
ларини катта қизиқиши билан ўқидим. Шоиранинг шеърларида руҳнинг
мъясъю ҳолати, сатрларда эркинлик, ички оҳанг мухассам, у қоғиға
сигиниб қолмайди, шеърда кайфият яратади, тўғрироғи кайфиятидан
шеър яралади. Зотан, шеърият мана шудир.

Озоданинг сатрлари яланғоч эмас, ўзига хос қашфиётлар ва ташбех-
ларга бурканган. Бугунги замон шеърият ҳам шуни талаб қилиб туриб-
ди. Мен шоирага бу йўлда катта мувваффакиятлар тилайман.

Турсун АЛИ
Озода ТЎРАҚУЛОВА

ЭРТАКЛАРНИНГ ҲУР ҚИЗЛАРИ

БОЛАЛИГИМ...

Болалигим — ёмғирларда қолган гиёх,
Энди сени суроқлаб ҳам тополмасман.
Болалигим — оқиб кетган ул гулимоҳ,
Кўзларимга олиб сени чополмасман.
Болалигим — юлдузларнинг шивирлари,
Энам эксан райхонларда колиб кетди,
Онам айтган эртакларнинг ҳур қизлари
Болаликни сандигига солиб кетди..
Аллалари; кувончлари, қўшиқлари,
Жимжимадор, тахтировон кўшилари,
Толиб беринг, она қайдар кўшиларим,
Деган савон юрагимга ботиб кетди..
Шундан бери қанча тонглар чопиб кетди..
Сочларимда неча тунлар ётиб ўтди,
Болаликни қўкир-қўкир кулгилари,
Мени ҳаёт дарёсига отиб кетди..

ГУЛЛАРНИНГ ЛАБИДА

Гулларнинг лабида мен борман,
Ойнинг нурларидаги оҳ сизми?
Келинг, мен ҳам баҳорман,
Согиниб кетдим-ку оҳ сизми..
Томилвар томишидаги кўйда,
Ҳазонбарт синишидаги кўйда,
Атиргул титрогидаги ўйда,
Менман ўша, ўша оҳ мен-да..
Сезмайсиз, келмайсиз...

ШУ БОЛАНИНГ КЎНГЛИН...

Кўнглим, юр,
Гул терамиш шу нигоҳлардан,
Кетди, беркинамис ул фироқлардан..
Оброшиб кетамиш хув юроқларга,
Шу боланинг кўнглин..
Кўнглим, юр,
Чопамиз, етказмай ўзин,
Кулоққа олмаймиз оҳ-воҳу бўзин,
Тикилиб тургандага ўғирлаб кўямыз
Шу боланинг кўзин..
Кўнглим, юр,
Кўнглим юр,
Кўнглим юр...

АЛАМ

Ушанда кўз эди, куз эди, борим
Кузи япроқлардай тўкилди...

ман, ранго-ранг машиналарнинг оқими узилмасди.

чини излаб, аланглаб орқа ойнага ўғирлди. Милиционер-лар... Ҳайдовчи эса кўринмайди. Бир неча сонядага дашхатларни ўнгидан яхлат ўтди-ю, юраганинг вахима чуғади. Ҳайдовчи ўнгидан яхлат ўтди-ю, юраганинг кўзидан яхлат ўтди-ю. Ҳайдовчи ўнгидан яхлат ўтди-ю, юраганинг кўзидан яхлат ўтди-ю. Ҳайдовчи ўн

